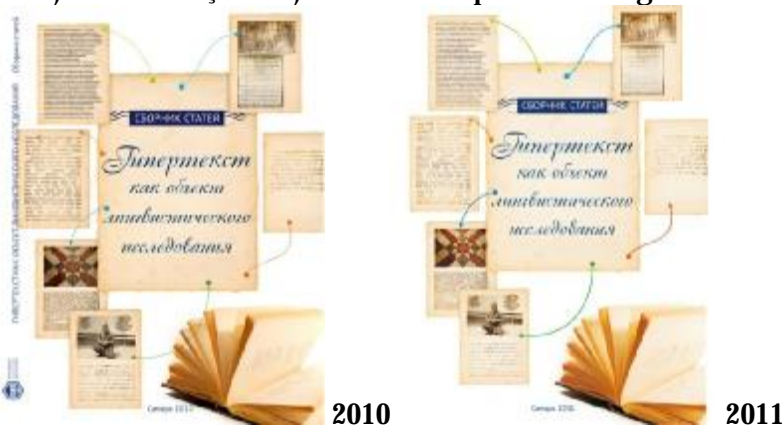

ARGUMENT EDITORIAL PENTRU HYPERTEXT CA OBIECT DE CERCETARE LINGVISTICĂ

Elena UNGUREANU,
doctor în filologie, cercetător științific
(Institutul de Filologie al AȘM)

La începutul anului 2012, a ieșit de sub tipar publicația intitulată „Гипертекст как объект лингвистического исследования”¹. Publicația în cauză reprezintă continuarea primei ediții organizate de Academia Socio-umanitară de Stat din Povoljje (conferința a fost dedicată jubileului de 100 de ani al instituției ПГСА și învățământului superior din regiunea Samara):

Lucrările conferinței s-au axat pe următoarele direcții de cercetare: «Общие вопросы лингвистики гипертекста и пути их решения», «Специфика гипертекста как объекта лингвистического анализа», «Анализ структуры гипертекста и его композиционных единиц», «Построение типологии гипертекстовых ссылок», «Проблемы классификации гипертекстов и пути их решения», «Жанровая стратификация гипертекста», «Электронный гипертекст», «Лексикографический гипертекст».

Prima conferință, dedicată aceleiași probleme, s-a desfășurat în 2010 și a trezit un viu interes în rândul specialiștilor, materialele conferinței fiind publicate. Titlurile comunicărilor, lista participanților, direcțiile de cercetare, rezumatele comunicărilor etc. se găsesc pe site-ul organizatorului evenimentului:

<http://www.стройков.рф/hypertext.html>;

¹Denumirea completă: *Гипертекст как объект лингвистического исследования: Материалы II международной научно-практической конференции, 18–20 октября 2011/отв. Редактор С.А. Стройков. Самара: ПГСА (Поволжская государственная социально-гуманитарная академия), 2011. 194 с., în traducere: „Hypertextul ca obiect de cercetare lingvistică”.*

http://строïков.рф/file/xn--b1andocigi_x/sbornik_1.pdf.

Materialele ediției a II-a, la care ne vom referi în continuare, includ o serie de comunicări privind variate aspecte ale studierii hypertextului din perspectiva lingvisticii moderne. În această publicație științifică, sunt luate în discuție problemele generale ale lingvisticii hypertextului și direcțiile înspre care se mișcă această nouă disciplină, analiza structurii hypertextului și compoziția unităților structurale, problemele clasificării hypertextului, stratificarea pe genuri și analiza hypertextului electronic. Publicația apare sub îngrijirea unui reputat colegiu redacțional, format din profesori universitari și doctori în filologie (Е.Б. Борисова, А.В. Грицкова, О.А. Кулаева, Т.Г. Николаева, Е.А. Меламедова, М.А. Торгашева) și se adresează specialiștilor în domeniul hypertextului, profesorilor, doctoranzilor, masteranzilor și studenților.

Înainte de a trece în revistă aspectele abordate la cea de-a doua conferință, ținem să remarcăm faptul că, la prima ediție, cele cca 50 de comunicări ale participanților, dedicate exclusiv unui fenomen nu doar al lingvisticii moderne, al conștiinței postmoderne, am spune, au relevat importanța majoră a deschiderilor care se arată la orizonturile acestei noi discipline, aflată la intersecția științelor umanitare și exacte:

http://строïков.рф/hypertext1_members.html.

Cercetătoarea N.F. Butorina din Orenburg (Rusia), în articolul „Hypertextul – sistem de autoorganizare în contextul paradigmei postnonclasice”², constată, ca un adagio pentru contextul sociocultural actual, că: „Atenția științei se transferă de la fenomenele periodice și repetitive la cele secundare și aleatorii, al căror studiu conduce la concluzii extrem de importante”³. Astfel, fenomene mai mult sau mai puțin marginale precum argoul/jargonul (față de limba literară/codul/norma), comentariile și desenele pe marginea textului (față de textul propriu-zis), punctuația, abrevierile, scrierea numai cu majuscule sau numai cu minuscule, scrierea fără diacritice etc. devin acum la fel de importante precum cele considerate de tradiție primordiale. Adăugăm aici că, în viziune poststructuralistă, este refuzată însăși „armătura sacră a sintaxei (subiect/predicat): textul nu mai are fraza ca model; este adesea un jet puternic de cuvinte, o panglică de infra-limbă”⁴. Hypertextul nu este altceva decât chiar expresia vizualizată a acestui jet de cuvinte (se vorbește tot mai frecvent de ideea textului lichid –

²Гипертекст как самоорганизующаяся система в контексте постнеклассической парадигмы, с. 5-12.

³*idem*, p. 5; în traducere: „Внимание науки переключается с явлений повторяющихся и регулярных на явления побочные и неупорядоченные, изучение которых приводит к исключительно важным выводам”.

⁴Barthes, 1994. p. 14.

niciodată încheiat, iată-l că se prefigurează tot mai clar în conceptul de hypertext).

Autoarea abordează limbajul ca pe un sistem sinergetic. Nonlinearitatea, dinamismul, haosul, simetria și asimetria sunt caracteristici ale hypertextului, care fac din acest produs un obiect al studiului interdisciplinar, pe de o parte, și expresia vizibilă și operabilă a unui sistem autoorganizator, deci sinergetic.

În studiul comun „Cuvântul-text și cuvântul-hypertext”⁵, J.A. Vardzlashvili și N.P. Pevnaia (Tbilisi, Georgia) observă că, din punctul de vedere al lingvisticii moderne, chiar și un cuvânt separat poate fi citit ca un text. Pornind de la această supoziție, articolul prezintă ipoteza că, dacă un text linear, cu o lectură specială, produce spațiu hypertextual, cuvântul-text ar trebui să genereze conexiuni hypertextuale. Ipoteza este verificată prin exemplul cuvântului „singurătate”.

Neobosita cercetătoare E.I. Goroshko (Harkov, Ucraina), cu o prezență foarte activă pe Internet, abordând cele mai actuale tematici, întreprinde o scrupuloasă analiză lingvistică a funcționării hypertextului în mass-media convergente⁶. Lucrarea ilustrează schimbările produse la nivelul instrumentelor de cercetare lingvistică și al metodologiei hypertextuale în cadrul comunicării mediate de computer, schimbări datorate trecerii de la concepția Web1.0 și Web 2.0 la Web 3.0. Autoarea susține cu tărie că semințele viitoarelor cercetări hypertextuale pot fi, în general, sesizabile în prezent, pentru cine știe unde să le caute.

Componenta ideologică a hypertextului este cercetată de O.A. Gurdyeva (Orenburg, Rusia) în „Идеологический компонент гипертекста”, p. 40-47. Se ia în considerare componenta ideologică a hypertextului ca un fenomen structural subiectiv, ideologia dominând asupra individului și a societății în ansamblu, punând chiar anumite restricții și transformându-l în subiect tabu. De aceea textul în totalitate poate fi receptat și interpretat doar în context cultural și istoric.

Una dintre cele mai bune specialiste care tratează hypertextul în lingvistica rusă, O.V. Dedova (Moscova, Rusia), se pronunță despre multimedialitatea și interactivitatea ca fiind categorii specifice hypertextului electronic⁷ (a se vedea și importantul ei volum „Теория гипертекста и гипертекстовые практики в Рунете. Москва: Изд-во МГУ, 2008). Ambele concepte influențează puternic comunicarea scrisă și reprezintă principala sursă de creare a unor genuri textuale noi, pe care teoria literară și

⁵*idem*, p. 12-21; în traducere: *Слово-текст и слово-гипертекст*.

⁶în *Функционирование гипертекста в среде конвергентных медиа: лингвистический анализ*, с. 22-40.

⁷în *Мультимедийность и интерактивность как категории электронного гипертекста*, с. 48-64.

teoria genurilor, precum și a actelor de vorbire vor trebui să le ia în calcul, în studiile viitoare.

E.Y. Dyakova (Voronej, Rusia) ia în discuție caracteristicile organizării hipertextuale a web-site-urilor câtorva dintre cele mai importante universități britanice (vezi „Особенности гипертекстовой организации веб-сайта британского университета”, p. 64-72). Analizând designul paginilor și tipurile de hyperlink-uri folosite pe respectivele web-site-uri, autoarea constată că fără organizare hipertextuală, web-site-urile nu și-ar putea realiza eficient funcțiile sale principale: orientarea, navigarea, căutarea⁸.

E.S. Klochkova (Samara, Rusia) se ocupă de reprezentarea structurii tematice a hipertextului în „Репрезентация тематической структуры гипертекста”, p. 73-80. Rolul link-urilor hipertextuale în construirea structurilor de actualitate este analizat pe exemplul textului preluat din Enciclopedia online „Wikipedia”.

A.V. Korotkova (Neftekamsk, Rusia) investighează natura hipertextuală a prozei cunoscutului scriitor rus Viktor Pelevin⁹. Hipertextualitatea lumii artistice a scriitorului este demonstrată pe baza exemplelor analizate din fragmentele selectate din lucrările sale.

E.V. Kotelnikova (Rostov-pe-Don, Rusia) vede în hypertext o structură cognitivă multidimensională a cunoștințelor¹⁰. Modelul multiaspectual al cunoștințelor cognitiv-matriceale este reprezentat în formă de hypertext antropocentric. Acesta permite să se ia în considerare un set de analiză a traseelor pe care le parcurg informațiile hipertextuale într-o secvență dată de contexte, prin folosirea inteligenței artificiale. Acestea afișează un proces și o înțelegere care dau rezultate operaționale nonlineare.

S.V. Lesnikov (Syktyvkar, Rusia) se ocupă de problema hipertextului de tip tezaur al metalimbajului științei¹¹, care este necesar pentru stabilirea unității în domeniul terminologiei, deoarece oamenii de știință utilizează pentru unul și același fenomen concepte și termeni diferiți, generând adeseori confuzii. Rezultatul studiului este un design al tezaurului hipertextual al limbii ruse în formă nonlineară.

J.A. Nikiforova (Orenburg, Rusia) se preocupă de modelarea spațiului semantic al hipertextului jurnalistic¹². Acest articol este dedicat studiului de

⁸Дьякова, Е. Я. Особенности гипертекстовой организации веб-сайта британского университета, с. 72.

⁹vezi Гипертекстуальный характер прозы В. Пелевина, с. 80-92.

¹⁰vezi Гипертекст как когнитивная структура многоаспектных знаний, с. 93-103.

¹¹in Гипертекстовый тезаурус метаязыка науки, с. 103-117.

¹²vezi Моделирование семантического пространства газетного гипертекста, с. 117-124.

organizare semantică hypertextuală pe materialul ziarului „Komsomolskaya Pravda”. Modelarea câmpului semantic hypertextual al ziarului se face cu ajutorul metodei grafo-semantică modulare, unde se regăsesc conceptele dominante, în jurul cărora sunt grupate titlurile hypertextuale din ziar.

Un alt nume de răsunet în lingvistica rusă – T.I. Ryazantseva (Moscova, Rusia) – abordează probleme ale hypertextului electronic în „Некоторые проблемы электронного гипертекста”, p. 124-134 (a se vedea și РЯЗАНЦЕВА, Т.И. *Теория и практика работы с гипертекстом (на материале английского языка)*, Москва, 2008, 208 с.). Articolul oferă o revizuire a unor aspecte controversate, apărute în legătură cu formatul electronic al hypertextului, legate de exprimarea în scris, în mediul online, în ceea ce privește Legile lui Mac Luhan privind mass-media, inclusiv inversarea tehnologică a discursului scris în cadrul noului mediu, problema autorului de texte electronice, relațiile temporale și spațiale în comunicarea mediată de computer etc.

Cuprinsul grafic (sumarul), considerat drept hypertext creolizat, și utilizarea lui în publicații din domeniul științelor naturale este analizat de cercetătoarea I.S. Sokolova (Moscova, Rusia) în „Графическое оглавление (содержание) как креолизованный гипертекст: использование в изданиях по естественным наукам”, p. 134-141. Fenomenul aspectului grafic al cuprinsului (sumarului) arată că acesta poate fi interpretat ca un hypertext creolizat, care permite a analiza caracteristicile sale cele mai importante în practica editării și publicării.

Îngrijitorul acestei ediții și tutorele conferinței S.A. Stroikov (Samara, Rusia) analizează, din perspectivă lingvopragmatică, macro- și microstructurile hypertextului electronic al «The Free Dictionary»¹³. Din analiza întreprinsă, se desprind următoarele concluzii: 1) hypertextul electronic al sursei menționate este mai informativ decât o enciclopedie imprimată/tipărită, deoarece include o mulțime de surse; 2) cititorul poate rearanja elementele macrostructurale (nu există o astfel de posibilitate în timp ce se utilizează dicționarul tipărit); 3) hyperlink-urile one-way/two-way, interne/externe sunt principalele unități care leagă informațiile între ele, ele ajută cititorul să obțină informațiile necesare rapid, în timp real; 4) hypertextul electronic face posibil ca cititorul să lucreze cu diferite tipuri de informație (text, imagini, sunet etc.); 5) jocurile lingvistice propuse (Hangman, Spelling Bee și Match Up) fac acest hypertext interactiv; 6) o astfel de metodă de „probare lingvistică” poate ajuta la cercetările electronice lexicografice ale hypertextelor selectate ca intrări pentru analiză;

¹³vezi Лингвопрагматический анализ макроструктуры и микроструктуры электронного гипертекста «The Free Dictionary» (www.thefreedictionary.com), с. 141-149.

7) microstructura dicționarelor și enciclopediilor de tip „dicționar liber” are un format considerabil diferit de al celor tradiționale.

Subsemnata, E. Ungureanu (Chișinău, Moldova) prezintă o viziune integratoare a trei concepte fundamentale care se regăsesc în trei „instituții” și care pot fi încadrate una în alta ca matrioșka: Biblia, Biblioteca și Biblionetul, acestea fiind percepute metaforic ca hypertext (vezi „Библия, библиотека и библионет как гипертекст”, p. 150-165). Apropo, celebra păpușă rusească reprezintă și ea o imagine a hypertextului (a se vedea articolul nostru „Hypertextul: ...text în text în text în...” în „Metaliteratură”, Anul XI, nr. 3-4 (27), 2011, p. 87-102). Hypertextul este același text, care a existat dintotdeauna în istoria omenirii, dar care în prezent este transferat într-o supertehnologie care a permis o vizualizare perfectă a structurii limbii și a relațiilor dintre componentele verbale și cele nonverbale. Mai mult: Internetul permite o comunicare fără precedent în istoria omenirii în ceea ce privește deschiderea, alteritatea și libertatea. Biblia, Biblioteca și Biblionetul sunt trei publicații/locații/instituții/tehnologii care reflectă în mod ideal istoria umanității ca hypertext. Versiunea publicată aici este mai amplă decât cea publicată anterior în „Revista de Știință, Inovare, Cultură și Artă „Akademos”, nr. 4(19), decembrie 2010¹⁴, fiind însoțită de exemple din Biblie în limba rusă și în limba engleză.

E.A. Chuvilskaya (Tyumen, Rusia) stabilește caracteristicile structurii compoziționale a hypernarativului literar (pe exemplul hyperpoveștii semnate de E.Golosoia „Frumoasa Adormită” (vezi „Особенности композиционной структуры литературного гипернарратива (на примере гиперсказки Е.Голосовой «Спящая красавица»”, p. 166-174). Articolul prezintă influența tehnologiilor hypertextuale pe narațiunea literară în procesul combinării formelor lineare cu cele nonlineare ale textului.

Erorile/deficiențele în comunicare și rolul hypertextului în neutralizarea acestora sunt descrise de către N.A. Schechtman (Orenburg, Rusia) în „Коммуникативные неудачи и роль гипертекста в их нейтрализации”, p. 174-178. Autorul se ocupă de eșecurile în activitatea de comunicare în sistemul expeditor–destinatar, cauzele acestora și modalitățile de neutralizare prin intermediul unităților hypertextuale.

Un captivant aspect este cercetat de către L.Y. Schipitsina (Arhanghelsk, Rusia): anunțul-știre ca unitate specială a rețelei hypertextuale mass-media (vezi „Новостной анонс как особая единица гипертекста сетевого СМИ”, p. 179-187). Știrile sunt unități specifice ale unui microhypertext. Ele au un conținut scurt (de obicei, începutul) al unui text de știri complet (care

¹⁴A se vedea:

http://www.akademos.asm.md/files/Biblia,%20biblioteca%20si%20biblio_netul%20ca%20hipertext.pdf

stă „ascuns”) și au o natură multimodală și nonsecvențială, adică reprezintă hypertexte în miniatură. Componentele lor (titlul, subtitlul, motto-ul, ilustrațiile/fotografiile etc., anumite cuvinte precum „mai mult”, „citește mai departe” etc.) fac parte din structura microhypertextului sau sunt hyperlink-uri ce conduc la textul integral al știrilor.

Toate rezumatele din volum se găsesc pe site-ul cercetătorului, doctor în filologie Serghei Stroikov, responsabil al comitetului organizatoric al evenimentului¹⁵. De asemenea, publicația pe care o prezentăm aici beneficiază de o recenzie semnată de prof. Валентин Николаевич Степанов (проректор по научной работе, заведующий кафедрой массовых коммуникаций и социально-культурного сервиса Международной академии бизнеса и новых технологий (МУБиНТ), доктор филологических наук, профессор; спец. ОК НОУ ВПО «Международная академия бизнеса и новых технологий (МУБиНТ)» Т.В. Старостина; 27 мая 2012 г.), postată, de asemenea, pe site-ul redactorului responsabil al ediției: <http://www.стройков.рф/review.html>. Autorul recenziei se arată impresionat de aria tematică a conferinței, care, deși e declarată de S. Stroykov, cu modestie, una cu profil îngust, se dovedește a fi extrem de cuprinzătoare și cât se poate de interdisciplinară (filologie, sociologie, culturologie, economie, politologie, psihologie, cognitologie, epistemologie etc.): „Тематический и содержательный анализ позволяет выделить среди статей несколько блоков. Во-первых, собственно лингвистический (структурно-семантический и лингвопрагматический) анализ гипертекста, выполненный на материале русского, английского, немецкого, украинского языков. Во-вторых, философский и методологический ракурсы исследований гипертекста, анализ эпистемологического поля интернета, формирующегося поля идеологии. В-третьих, социологический и политологический аспекты исследований гипертекста и конвергентных медиа. В-четвертых, литературоведческий аспект, при этом исследователи обращаются к литературному процессу как к культурному фону современности, так и истории. И в-пятых, исследования по теории журналистики, коммуникативистики и библиотечной деятельности. Замечательный «горизонт»” (a se vedea: РЕЦЕНЗИЯ на сборник материалов „Гипертекст как объект лингвистического исследования: Материалы II межд. научно-практической конференции”, 18–20 октября 2011/отв. редактор С.А. Стройков. Самара: ПГСГА, 2011. 194 с.).

Deși animatorul acestor conferințe și ediții publicate Serghei Stroykov a realizat o amplă trecere în revistă a rezultatelor ambelor conferințe (acestea se găsesc: prima - la adresa <http://стройков.рф/file/xn-->

¹⁵vezi http://www.стройков.рф/file/xn--b1andocigi_x/hypertext2.pdf.

b1andocigi_x/Hypertext_results.pdf; a doua în *Высшее гуманитарное образование XXI века: проблемы и перспективы: материалы седьмой международной научно-практической конференции*. – Самара: ПГСГА, 2012. – 360 с.), inclusiv pe pagina sa de pe Facebook, bineînțeles că, în contextul formatului HYPERTEXTUAL, asupra necesității căruia insistăm atât de mult aici, regretăm lipsa (sperăm că deocamdată!) a materialelor ambelor conferințe în format online. Este adevărat că unele dintre aceste materiale se pot găsi, sporadic, pe site-urile unor autori (a se vedea site-urile cercetătoarelor E.I. Goroshko sau J.A. Vardzelashvili); în plus, edițiile se găsesc la referințele de la articolul „Гипертекст — Википедия”, articol care e și el de consultat, la fel ca și „Гипертекст” de pe [www.letopisi.ru: http://www.letopisi.ru/index.php/%D0%93%D0%B8%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82](http://www.letopisi.ru:8082/index.php/%D0%93%D0%B8%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82). Felicităm autorul pentru ideea de excepție pe care nu doar a lansat-o, dar a și realizat-o, nu în ultimul rând, grație cercetătorilor care au răspuns apelului. Suntem în așteptarea celei de-a III-a conferințe. Iar dacă un asemenea eveniment s-ar putea organiza și în Republica Moldova, acesta ar putea fi catalogat drept unul de excepție, deoarece lingvistica modernă nu poate să ignore fenomenul hypertextualității: ea face parte din el.

Referințe

BARTHES, Roland. *Plăcerea textului*. Cluj, 1994.